

ВІЦЕБСКІЯ СТАРАЖЫТНАСЦІ

ВІЦЕБСКІЯ
СТАРАЖЫТНАСЦІ

УПРАЎЛЕННЕ ІДЭАЛАГІЧНАЙ РАБОТЫ, КУЛЬТУРЫ
І ПА СПРАВАХ МОЛАДЗІ ВІЦЕБСКАГА АБЛЫКАНКАМА

УСТАНОВА КУЛЬТУРЫ
«ВІЦЕБСКІ АБЛАСНЫ КРАЯЗНАЎЧЫ МУЗЕЙ»

ВІЦЕБСКІЯ СТАРАЖЫТНАСЦІ

Матэрыялы навуковых канферэнцый

Мінск
2013

УДК 908(476.5)(06)
ББК 26.89(4Бен – 4Вит)я431
Б549

Друкуецца па рашэнню навукова-метадычнага савета ВАКМ

Рэдакцыйная калегія:

Г.У. Савіцкі, В.А. Шышанаў, Н.Ю. Шаркоўская.

Рэцензенты:

доктар гістарычных навук, прафесар, загадчык кафедры гісторыі Беларусі і музейзнаўства

Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў

М.А. Бяспалая,

кандыдат гістарычных навук, дацэнт кафедры гісторыі Беларусі

Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя П.М. Машэрава

А.М. Дулаў.

ВІЦЕБСКІЯ СТАРАЖЫТНАСЦІ

2011

Віцебскія старажытнасці: матэрыялы навук. канф. / Упр. ідэалагічнай работы, культуры і па справах
В549 моладзі Віцеб. аблвыканкама, Віцеб. обл. краязн. музей; рэдкал.: Г.У. Савіцкі [і інш.]. — Мінск : Нацыяналь-
ная бібліятэка, 2013. — 283 с.
ISBN 978-985-7039-10-4

У зборнік уключаны даклады і паведамленні навуковых канферэнцый «Віцебскія старажытнасці», якія адбыліся ў Віцебскім абласным краязнаўчым музеі 20 – 21 кастрычніка 2011 г. і 14 – 15 лістапада 2012 г., асобна друкуюцца матэрыялы, прысвечаныя калекцыі выдатнага віцебскага краязнаўцы і збіральніка В.П. Федаровіча.

Выданне прызначана гісторыкам, музейным работнікам, мастацтвазнаўцам, краязнаўцам, студэнтам.

УДК 908(476.5)(06)
ББК 26.89(4Бен – 4Вит)я431

ISBN 978-985-7039-10-4

© Установа культуры «Віцебскі абласны краязнаўчы музей», 2013
© Афармленне. Дзяржаўная ўстанова «Нацыянальная бібліятэка Беларусі», 2013

вестно в зажиточных кругах Новгородской земли XIII века. Возможно, Богша был русским мастером, поставлявшим свои изделия полоцким феодалам. Судя по всему, этот ювелир был хорошо знаком не только с техникой эмали, но и с художественной стороной эмальерного искусства и сделал крест в отчасти светском стиле. Это произведение искусства свидетельствует о торговых, культурных и религиозных связях Полоцкой земли с Византией [1, с. 226 – 227].

Крест из Конга был изготовлен около 1123 года по заказу короля из рода О'Конноров (Tairdelbach Ua Chonchobair), который пожелал, чтобы в Ирландии хранилась часть креста, на котором был распят Христос. Первоначально крест предназначался в качестве дара для кафедрального собора, находящегося в то время в Туаме (гр. Голуэй). Исторически, крест был необходим О'Коннору для признания его королем. Это также служит доказательством папской поддержки королевской власти О'Коннора и усиливает связь короля и понтифика во время, когда Ирландия и Рим находились в весьма сложных отношениях.

Крест был задуман так, чтобы быть помещенным во время процессий на конец высокого шеста, а также выполнять функцию реликвария, как и крест полоцкой игуменьи. После процессий крест снимался с шеста и помещался на церковный алтарь.

Этот реликварий был изготовлен из дуба, обложенного медными листами, и имел порядка 76 см в длину. Материалы, использованные при его изготовлении, разнообразны. Это золото, серебро, чернение, медь, бронза, эмаль и цветное стекло. В дополнение к характерному ирландскому дизайну крест несет на себе влияние скандинавского и римского стилей. Украшения включали в себя золотую филигрань на обеих поверхностях креста. В самом низу креста были изображены головы фантастических зверей, которые поддерживали его своими пастьми. Этот элемент явно был заимствован из скандинавского искусства.

Крест был украшен драгоценными камнями, ряд которых в настоящее время утерян. В центре был установлен шлифованный горный хрусталь, под которым помещалась щепочка от Христова креста, присланная из Рима около 1123 года. Вспомним, что крест Евфросинии нес в себе щепочку от этой же величайшей христианской реликвии. По внешнему краю крест из Конга был окантован литым серебром, украшенным 18 эмалевыми шариками, расположенными на расстоянии друг от друга. Лицевая поверхность креста была разделена на два ряда панелей, между которыми пролегал узкая продольная лента из эмалевых выступов и круглых серебряных дисков. Восемь листов обшивки, окружающие центральный кристалл, были заполнены золотой филигранью, а остальные тридцать восемь, покрывающие продольную и поперечную перекладки, были украшены зооморфными узорами из позолоченной литой бронзы, прикреплены заклепками к медным пластинам, обшивающим деревянную основу. Выпуклая часть креста была украшена маленькими шишечками из синей эмали и пластинами с зооморфными узорами. На кресте было сделано пять надписей, первая из которых (повторенная дважды) — на латыни, остальные — на ирландском языке [6].

1. HÁC CRUCE CRÚX TEGITUR QUÁ PÁSUS CONDITOR ORBIS /
  2. OR [ÓIT] DO MUREDUCH U DUBTHAIG DO SENÓIR ÉREND /
  3. OR [ÓIT] DO THERRDEL [BUCH] U CHONCHO [BAIR] DO RÍG EREND LASA NDERRNAD IN GRES SA /
  4. OR [ÓIT] DO DOMNULL M [A] C FLANNACÁN U DUB [THAIG] DE IMLIB CONNACHT DO CHOMARBA CHOMMAN ACUS CHIARÁN ICA N [D] ERRNAD IN GRES SA /
  5. OR [ÓIT] DO MAÉL ÍSU M [A] C BRATDAN U ECHA [C] H DORIGNI IN GRES SA /
  6. HÁC CRUCE CRÚX TEGITUR QUA PASUS CONDITOR ORBIS
1. Этот крест скрывает Крест, на котором страдал Спаситель.
 2. Молись за Мурдоха О'Дуффи (Murdoch O'Duffy), властителя Ирландии.
 3. Молись за Турлоха О'Коннора (Turloch O'Connor), за короля Ирландии, для которого эта рака была сделана.
 4. Молись за Доннела МакФланнагана О'Дуффи (Donnell M'Flannagan O'Duffy), за епископа Коннахта, за преемника Комана (Coman) и Киарна (Ciagan), под чьим наблюдением была сделана эта рака.
 5. Молись за Мэлиесу МакБратдана О'Эхана (Maeljesu MacBratdan O'Echan), сделавшего эту раку [8, с. 214].

Если мы вспомним здесь крест Евфросинии, мы отметим тот факт, что и на нем были сделаны надписи, правда, совсем иного характера. По мнению Л.В. Алексеева, текст, выгравированный на серебряной обшивке белорусской святыни, представляет собой заклятие, типичное для всех вкладных грамот домонгольской Руси, а его усложненная форма объясняется высокой ценой реликвии [1, с. 224].

Около середины XIII века ирландский реликварий был перевезен в Конгское аббатство (гр. Мэйю), основанное августинцами и являющееся одним из наиболее ранних христианских мест на Зеленом Острове, откуда он и получил свое название.

В более поздние века точное местонахождение этой реликвии туманно, так как он был спрятан местными жителями и церковниками во время гонений на католичество и в период действия карательных законов. В XIX веке Д. Петри, ирландский собиратель ценностей, случайно увидел этот крест в Конге, на юго-западе Ирландии. Петри рассказал об исторической ценности этого реликвария своему другу, молодому профессору-математику из Тринити-колледжа, Д. МакКулле, который будучи очень небогатым человеком, выкупил крест у приходского священника, который сам в свое время нашел реликвию

в деревянном ящике в одной из сельских хижин, в которой, по рассказам местного населения, она и хранилась с XVII века [5]. Здесь надо отметить и тот факт, что ирландские католики очень благоговейно относились к своей святыне и ревностно оберегали ее от английских захватчиков. Только благодаря самоотверженности простых ирландцев крест из Конга не ушел из страны, как это случилось с крестом Евфросинии Полоцкой.

МакКула незадолго до своей смерти подарил крест Королевской Академии Ирландии, где он хранился долгое время [5; 7]. В настоящее время крест находится в Национальном музее Ирландии [9].

Таким образом, мы можем усмотреть некоторые общие черты в судьбе двух национальных реликвий. Правда, здесь надо оговориться — это не столько аналогия, сколько параллель, правда, каких немало в рассматриваемых нами двух культурах.

Литература и источники:

1. Алексеев, Л. Полоцкая земля / Л. Алексеев. — Москва: Наука. — 1966. — 295 с.
2. Буданов, М.А. К вопросу о влиянии еретических воззрений на христианство Древней Руси / Русская апокрифическая студия [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://apokrif.fullweb.ru/study/budanov.html>. — Дата доступа: 28.08.2012.
3. Костюкевич, А. Ефросинья Полоцкая и Бритита Ирландская — сестры во Христе. / А. Костюкевич // Романовские чтения-8: сб. ст. Международной науч. конф. — Могилев: УО «МГУ им. А.А. Кулешова», 2011. — С. 167 — 168.
4. Кузьмин, А.Г. Паадение Перуна: становление христианства на Руси / А.Г. Кузьмин. — Москва: Молодая гвардия, 1988. — 240 с., ил.
5. Cross of Cong // Ireland's Lake District Heritage [Electronic resource]. — 2012. — Mode of access: <http://www.lakedistrictheritage.ie/Cong/cross.html>. — Date of access: 12.08.2012.
6. Cross of Cong // Irish Pictures Drawn with Pen and Pencil Richard Lovett [Electronic resource]. — 2012. — Mode of access: <http://www.libraryireland.com/IrishPictures/I-12.php>. — Date of access: 12.08.2012.
7. Cross of Cong // Wikipedia [Electronic resource] — 2012. — Mode of access: http://en.wikipedia.org/wiki/Cross_of_Cong. — Date of access: 12.08.2012.
8. Rommily, A. Celtic art in pagan and Christian times / A. Rommily. — London: Methuen & co. — 1904. — 305 p.
9. The Cross of Cong, Cong, Co. Mayo // National Museum of Ireland [Electronic resource] — 2012. — Mode of access: <http://www.museum.ie/en/exhibition/list/ten-major-pieces.aspx?article=b012b0cc-f243-41e0-9d16-775c5bd5f0c8>. — Date of access: 12.08.2012.

В.В. Бараненка (Полацк)

УТВАРЭННЕ І АРГАНІЗАЦЫЯ ДЗЕЙНАСЦІ ПОЛАЦКАЙ АБНАЎЛЕНЧАЙ ЕПАРХІІ НАПРЫКАНЦЫ СНЕЖНЯ 1926 — У СТУДЗЕНІ 1927 г.

У ліпені — жніўні 1925 года ў Віцебскай абнаўленчай епархіі праходзілі падрыхтоўчыя мерапрыемствы да з'езда духавенства епархіі. На тэрыторыі епархіі гэтая кампанія прайшла марудна, і гэта было выклікана шматлікімі прычынамі. Адною з такіх прычын быў нізкі аўтарытэт архіепіскапа Гаўрыіла ў веруючага насельніцтва, паслужыла ўзмацненню пазіцый ціханаўцаў. У выніку гэтага на з'ездзе, які адбыўся 1 верасня 1925 года, з ціханаўцаў прысутнічаў толькі Барнукоў. Моцная «ціханаўшчына» была ў Полацку, дзе яе праваднікамі служылі манаствующыя, асабліва насельніцы жаночага Спаса-Еўфрасініўскага манастыра, якія займалі выключна непрымірную пазіцыю. З благачынных акругоў шмат прыхільнікаў было ў патрыярха Ціхана ў 2-й Полацкай акрузе; у іншых благачынных акругах ціханаўцы з духавенства вылічваюцца ў колькасць 2—3 асоб [6, арк. 172]. Становішча абнаўленцаў яшчэ пагаршалася пераездам у Полацк ціханаўскага епіскапа Кір'яла (Сакалова). Вынікам стала рашэнне Беларускага Свяшчэннага Сінода аб скліканні з'езда духавенства і веруючых Полацкай акругі Себежскага павета ў горадзе Полацку 21 снежня 1926 года [3, арк. 1].

На адбыўшымся з'ездзе было вырашана для Полацкай грамадзянскай акругі і Себежскага павета адкрыць праваслаўную епархію, зыходзячы з той акалічнасці, што ў Полацку і ў яго наваколлях існуюць у значнай колькасці прадстаўнікі розных веравызнанняў, сект і толкаў, таму ў г. Полацку патрэбен «вучоны архіпастар, які можа ўсякаму дапытваму даць адказ пра сваё спадзяванне» [1, арк. 4]. Таксама было

створана часовае Епархіальнае Упраўленне, у склад якога абралі старшынёй епархіальнага ўпраўлення протаіерэя айца Васіля Капецкага і таварышча старшыні айца Сергія Лазур'еўскага і кандыдатамі да іх святароў айца Рыгора Пахроўскага і айца Феадора Савіцкага ад духавенства акругі. Членамі епархіальнага ўпраўлення ад веруючых — Ніканора Сідяпанавіча Гарніцкага і Васіля Паўлавіча Лявickaга, кандыдатамі да іх — Макара Аляксеевіча Каралькова і Еўфрасінію Давыдаўну Вандаловіч. Усе вышэйназваныя асобы былі абраны аднагалосна, акрамя В.П. Лявickaга, абранага ўсімі пры адным голасе супраць і адсутнасці ўстрымаўшыхся [1, арк. 4—4 адв]. Міран з правінцыі было 8 чалавек, 5 святароў, 2 благачынных ад 10 акруг і 2 дьякана. На з'ездзе прысутнічалі выключна грамадзяне Полацка [2, арк. 29].

Указам Беларускага Свяшчэннага Сінода ад 24 снежня 1926 года, які стаў вынікам на пастанову Епархіальнага з'езду духавенства і міран Полацкай акругі і Себежскага павета 20—21 снежня 1926 года была адкрыта самастойная Полацка-Себежская епархія з кафедрой епіскапа ў Полацку і епархіяльным упраўленнем.

Новаўтвораная епархія знаходзілася на тэрыторыі двух саюзных рэспублік СССР: БССР (Полацкая акруга) і РСФСР (Себежскі павет).

Другім кафедральным горадам Полацкай епархіі быў Себеж. У адрозненне ад Полацкай акругі ўвесь Себежскі павет падтрымаў дэкларацыю мітрапаліта Сергія (Старагародскага) і належыў да юрысдыкцыі патрыяршай Царквы. Гэты падзеі не дазволілі абнаўленцам замацавацца ў акрузе [8, с. 174].

Часовае ўпраўленне новай епархіі было пакінута за віцебскім абнаўленчым архірэем. У Полацку пачаліся захваты праваслаўных храмаў. Пры дапамозе мясцовых улад заключылі дагаворы на валоданне, акрамя Мікалаеўскага сабора яшчэ і Сафійскім саборам, саборнай царквой Спасакага манастыра і царквой мястэчка Струнне, якое размяшчалася непадалёк ад горада [8, с. 174].

Праз месяц, пасля з'езду духавенства і міран Полацка-Себежскай епархіі, 21 студзеня 1927 года адбыўся першы епархіяльны з'езд зноў утворанай епархіі. Праходзіў ён ў памяшканні Полацкага Мікалаеўскага сабора. На з'ездзе прысутнічалі: протаіерэй айцец Васілій Капецкі, протаіерэй айцец Сергій Лазур'еўскі, протаіерэй айцец Феадор Савіцкі, М.С. Гарніцкі, У.П. Лявicka, Я.Д. Вандаловіч, і М.А. Каралькоў. Старшынёй з'езду быў абраны Васілій Капецкі, а сакратаром — У.П. Лявicka [4, арк. 7].

На з'ездзе вырашаліся пытанні арганізацыі канцылярый і справаводства Полацкага епархіяльнага ўпраўлення, памер узносаў на ўтрыманне епіскапа і епархіяльнага ўпраўлення і на арганізацыйныя пытанні, а таксама наконт памяшкання епіскапу.

Канцылярыйно было вырашана адкрыць у жылых памяшканнях Полацкага кафедральнага сабора, якая павінна была працаваць з 12 да 14 гадзін штодзённа. Таксама было вырашана набыць неабходныя кнігі: для пратаколаў, уваходзячы і выходны журналы, паперу, канверты, чарніла, ручкі, пёры, алоўкі, лінейку і інш. канцылярскія прыналежнасці [4, арк. 7].

Што датычыцца арганізацыйных расходаў па Епархіяльнаму ўпраўленню, то было пастаноўлена аднаразова ад кожнай царквы ўнесці па аднаму рублю. Штомесячны ўзносы, лічучы з 1 студзеня 1927 года, ад кожнай царквы па 1 руб. 50 кап. Збіраць грошы павінны былі благачынныя епархіі.

Напрыканцы паседжання, у сувязі са слабай дасведчанасцю благачыннаў і прыходаў епархіі аб падзеях у цэнтры, было вырашана адаслаць благачынным Полацкай абнаўленчай епархіі (для перадачы іх астатнім святарам) наступнае пасланне: «Высокопочтимые отцы! Полоцкое Епархиальное Управление в сознании всей важности для жизни Православной церкви открытия самостоятельной Епархии в Полоцкой земле, обращается к Вам с покорнейшей просьбой отнестись к существованию этого важного акта не бюрократически формально, а как подобает пастырям Христова стада. Если кто не хочет понять важности и святости начинания со стороны церковности, того должен побудить к деланию личный интерес, так как всякому известно, что Православная церковь, здесь, в пограничной полосе, в великой опасности, поэтому Епархиальное Управление возлагает не прагматичные, а реальные надежды на объединение пастырей вокруг своего центра-епископа, как светоча веры и источника религиозного значения, призывает сопастырей к этому объединению, которое, конечно, прежде всего должна выявить себя в материальной стороне, ибо каждому ведомо, что ex nihilo nihil fit — (из ничего ничего не бывает)» [4, арк. 7].

На парадку з'езду стаяла пытанне аб рэгістрацыі нанава ўтворанага Полацкага епархіяльнага ўпраўлення. Нягледзячы на тое, што 12 студзеня 1927 года, пасля атрымання распараджэння Беларускага Свяшчэннага Сінода напрыканцы снежня 1926 года аб адкрыцці самастойнай епархіі на тэрыторыі Полацкай акругі і Себежскага павета, зацверджаныя члены Полацкага епархіяльнага ўпраўлення яшчэ не прыступілі да выканання сваіх абавязкаў. Епархіяльнае ўпраўленне да 21 студзеня 1927 года зарэгістравана яшчэ не было. Гэтым было некалькі прычын. Па-першае, адсутнасць друкаванага ўстава. Па-другое, у Полацкай акруговай міліцыі рэгістрацыя такой установы была справай новай, незнаёмай. У выніку чаго ўпаўнаважанаму безвынікова прыйшлося хадзіць некалькі разоў, пакуль не высветлілася, што Полацкая акруговая міліцыя не ў праве рэгістраваць установы, якія распаўсюджаюць сферу сваёй дзейнасці не на адну, а на дзве акругі — на Полацкаю акругу і Себежскі павет (Пскоўская губерня — аўт.). Пасля чаго справа аб рэгістрацыі Полацкага епархіяльнага ўпраўлення была перададзена ў Народны камісарыят унутранага спраў БССР [5, арк. 17—18]. Зарэгістравана епархіяльнае ўпраўленне было 21 сакавіка 1927 года, пасля чаго быў дадзены дазвол на выраб штампа і пячаткі [7, арк. 20].

Такім чынам, на пачатковым этапе свайго існавання выявілася шмат хібаў, што праявіліся ў арганізацыі дзейнасці Полацкага епархіяльнага ўпраўлення і ў працы з прыходамі. Прычынамі гэтага былі як маладасведчанасць грамадзянскіх органаў па рэгістрацыі Епархіяльнага ўпраўлення, так і незацікаўленасць мясцовага духавенства ў хуткім часе арганізацыі дадзенай установы (на з'ездзе духавенства і міран Полацкай акругі і Себежскага павета ў снежні 1926 года прысутнічалі 8 міран, 5 святароў, 2 благачынных ад 10 акруг і 2 дьякана). Арганізацыйны сход быў праведзены праз месяц пасля абвешчання Полацкай абнаўленчай кафедры, тады як можна было яго правесці праз некалькі дзён. Перадчыныя недахопы ва ўнутраным жыцці Полацкай абнаўленчай епархіі і ў далейшым сталі прычынамі невыканання пастаўленых перад ёй задач і ў будучым рэарганізацыі дадзенай епархіі.

Літаратура і крыніцы:

1. Акт съезда духовенства и мирян Полоцкого округа и Себежского уезда от 21 декабря 1926 г. // Нацыянальны гістарычны архіў Рэспублікі Беларусь (НГАБ). — Ф. 2786. — Воп. 1. — Спр. 216. — Арк. 4—4 адв.
2. Доклад в Белорусский Православный Священный Синод члена Полоцкого Епархиального управления протоиерея Сергия Лазурьевского // НГАБ. — Ф. 2786. — Воп. 1. — Спр. 216. — Арк. 29—30 адв.
3. Постановление белорусского Священного Синода об открытии самостоятельной Полоцко-Себежской епархии // НГАБ. — Ф. 2786. — Воп. 1. — Спр. 216. — Арк. 1.
4. Протокол № 1 заседания членов и кандидатов Полоцкого Епархиального управления от 21 января 1927 г. // НГАБ. — Ф. 2786. — Воп. 1. — Спр. 216. — Арк. 7—8 адв.
5. Рапорт Полоцкого Епархиального управления в Белорусский Православный Священный Синод // НГАБ. — Ф. 2786. — Воп. 1. — Спр. 216. — Арк. 17—18.
6. Справка Витебского Епархиального управления о состоянии Витебской епархии в период обновленческого движения // Дзяржаўны архіў Віцебскай вобласці (ДАВВ). — Ф. 332. — Воп. 1. — Спр. 9. — Арк. 171—172.
7. Уведомление Белорусскому Православному Священному Синоду о регистрации Полоцкого Епархиального управления // НГАБ. — Ф. 2786. — Воп. 1. — Спр. 216. — Арк. 20.
8. Шиленок, Д. Из истории Православной Церкви в Белоруссии (1922—1939) / Д. Шиленок. — Москва: Крутицкий дворец, 2006. — 218 с.

Г.А. ШАРОХ (Полацк)

ПАЛІТЫКА ўРАДА І РЭЧЫ ПАСПАЛІТАЙ У АДНОСІНАХ ДА ХРЫСЦІЯНСКІХ КАНФЕСІЙ НА ЗАХОДНЯЙ ДОКШЫЧЧЫНЕ ў 1920-я гг.

У выніку польска-савецкай вайны 1919—1920 гадоў Беларусь была падзелена на дзве часткі. Заходняя частка адышла да Польшчы, а ўсходняя засталася ў складзе БССР. Заходняя Беларусь налічвала 28 паветаў, якія ўваходзілі ў склад Навагрудскага, Палескага, Віленскага і Беластоцкага ваяводстваў [7, с. 8].

У выніку Рыжскай дамовы савецка-польская мяжа расскла напалалам тэрыторыю сучаснага Докшыцкага раёна. На ўсходнім, савецкім боку апынуліся Асаўская, Бягомльская, Бярэзінская, Вітуціцкая воласці Барысаўскага павета, якія потым увайшлі ў Бягомльскі раён Барысаўскай акругі БССР. На заходнім, польскім, — Докшыцкая і Тумілавіцкая воласці Барысаўскага павета, Вакалацкая, Параф'янаўская і Порпільчанская воласці Вілейскага павета, якія увайшлі ў Дзісенскі павет Віленскага ваяводства [5, с. 133].

Асабліваасцю гэтай зямлі з'яўляецца тое, што новая мяжа паміж дзвюма дзяржавамі праходзіла ярка па тэрыторыі Докшыцкай парафіі, у выніку чаго яна аказалася падзеленай на дзве часткі, якія знаходзіліся ў дзвюх розных дзяржавах: на тэрыторыі Польшчы апынуліся землі на захад ад Докшыц, у БССР — на ўсход. Асноўным заканадаўчым актам, які вызначыў статус рэлігійных канфесій у дзяржаве, з'яўлялася Канстытуцыя ад 17 сакавіка 1921 года. Асноўным прынцыпам існавання рэлігійных вераванняў абвешчаўся прынцып свабоды сумлення і веравызнання (арт. 111). Аднак гэта не азначала роўнасці ўсіх веравызнанняў перад законам: у артыкуле 114 падкрэслівалася пануючае становішча каталіцкай царквы. Цэрквы рэлігійных меншасцей і іншыя законна прызнаныя рэлігійныя саюзы кіраваліся іх уласным законам. Адносіны дзяржавы да гэтых цэркваў і веравызнанняў павінны былі вызначацца ў заканадаўчым парадку па дамове з іх законнымі прадстаўнікамі (арт. 115) [10, с. 69—70].

Такім чынам, з першых дзён асноўным зместам польскай рэлігійнай палітыкі ў Заходняй Беларусі з'яўлялася ўцягванне беларускага насельніцтва ў сферу ўплыву Каталіцкага Касцёла і Польскай дзяржавы.

ВІЦЕБСКІЯ СТАРАЖЫТНАСЦІ-2011	
М.М. Чарняўскі (Мінск) ВЫЯЎЛЕННЫЯ ЭЛЕМЕНТЫ АРНАМЕНТАЎ НА КЕРАМІЦЫ ЎСВЯЦКАЙ НЕАЛІТЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ З КРЫВІНСКІХ ПАСЕЛШЧАЎ	4
Макс. М. Чарняўскі, Э.А. Ляшкевіч (Мінск) НОВЫЯ ДАДЗЕННЫЯ ПА РЫБАЦТВО НАСЕЛЬНІЦТВА ПАСЕЛШЧАЎ КРЫВІНСКАГА ТАРФЯНІКА (ПА МАТЭРЫЯЛАХ ДАСЛЕДАВАННЯЎ 2008 – 2011 гг.)	11
М.А. Плавінскі (Мінск) ГІСТОРЫЯ АРХЕАЛАГІЧНАГА ВЫВУЧЭННЯ КУРГАННЫХ МОГЛЬНІКАЎ ЗАХАДУ БРАСЛАЎСКАГА ПАЗЕР'Я	14
А.В. Войтехович (Минск) ЭЛЕМЕНТЫ ДЕРЕВЯННЫХ КОНСТРУКЦИЙ В КУРГАНАХ С ПОГРЕБЕНИЯМИ ОСТАНКОВ КРЕМАЦИИ НА ТЕРРИТОРИИ ПОЛОЦКОЙ ЗЕМЛИ	18
М.В. Каімаў (Мінск) ЛУЧАНСКІ ГРУНТОВЫ МОГЛЬНІК	20
В.У. Чараўко (Полацк) АРХЕАЛАГІЧНЫЯ ДАСЛЕДАВАННІ НА КУРГАННА-ЖАЛЬНІЧНЫМ МОГЛЬНІКУ КАЛЯ в. БІРУЛІ ДОКШЫЦКАГА РАЁНА ў 2011 г.	24
І.У. Магалінскі (Полацк) СЫРАВІННЫ МЕТАЛ, НАРЫХТОЎКІ І АДЫХОДЫ ВЫТВОРЧАСЦІ ПОЛАЦКІХ ЮВЕЛІРАЎ X – XVII стст.	26
Л.В. Колединский (Минск) «ЧТО ЖЕ ЗЕРКАЛЬЦЕ В ОТВЕТ?» (ОБ АТРИБУТАЦИИ ОДНОЙ НАХОДКИ – ДЕРЕВЯННОМ ИЗДЕЛИИ КОНЦА XIII – НАЧ. XIV вв. ИЗ РАСКОПОК ВЕРХНЕГО ЗАМКА ВИТЕБСКА)	30
Левко О.Н., Кенько П.М. (Минск), Белоусов А.Р. (Витебск) НЕОБЫЧНАЯ КОЛЛЕКЦИЯ ОРУЖИЯ, ЭМБЛЕМ И НАГРУДНЫХ ЗНАКОВ ИЗ РАСКОПОК 2011 г. НА ТЕРРИТОРИИ ЗАРУЧЕВЬЯ В ВИТЕБСКЕ	33
В.А. Кобринец (Пинск) МОНЕТЫ РОССИИ В КЛАДАХ ВИТЕБЩИНЫ (XVI – НАЧАЛО XVIII в.)	37
Н.У. Сліж (Гродна) ВІЦЕБСКАЯ ШЛЯХТА Ў МАСКОЎСКІМ ПАЛОНЕ	40
В.У. Таранеўскі (Віцебск) ВЯЗЕНЬ З ОРШЫ І ЯГО «ДЫЯРЫГУШ»	44
В.У. Таранеўскі (Віцебск) ЖАНЧЫНА Ў ШЛЯХЕЦКІХ МЕМУАРАХ XVII ст.	46
Скварчэўскі Д.В. (Мінск) АПІСАННІ АСТРАНАМІЧНЫХ З'ЯЎ У ВІЦЕБСКІМ ЛЕТАПІСЕ ПАНЦЫРНАГА І АВЕРКІ	48
В.В. Урублеўскі (Мінск) КРЫНІЦЫ ПА ГІСТОРЫІ ШТОДЗЭННАСЦІ СЯЛЯНСКАГА НАСЕЛЬНІЦТВА АРШАНСКАГА ПАВЕТА ВІЦЕБСКАГА ВАЯВОДСТВА (ДРУГАЯ ПАЛОВА XVIII ст.)	50
Н.Я. Трыфанав (Мінск) АБ РОСПІСАХ УНІЯЦКІХ ХРАМАЎ ВІЦЕБШЧЫНЫ КАНЦА XVIII – ПАЧАТКУ XIX ст.	53
Р.У. Зянюк (Мінск) ДЗЕЙНАСЦЬ Ф. ЦЯЦЕРСКАГА Ў ГАЛІНЕ АДУКАЦЫІ НА ВІЦЕБШЧЫНЕ Ў ПЕРШАЙ ТРЭЦІ XIX ст.	55
І.Н. Колабава (Мінск) СПРАВЫ АБ ПАДРОБНАЙ ЗАЛАТОЙ МАНЕЦЕ Ў ФОНДЗЕ КАНЦЫЛЯРЫІ ГЕНЕРАЛ-ГУБЕРНАТАРА ВІЦЕБСКАГА, МАГЛЁЎСКАГА І СМАЛЕНСКАГА (1840–1850-я гг.)	58
О.В. Карпович (Брест) СОСТАВ И ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПОВСТАНЧЕСКИХ ОРГАНИЗАЦИЙ 1863 г. В ВИТЕБСКОЙ ГУБЕРНИИ	62

А.А. Лашкевіч (Мінск) СПРАВЫ НАКОНТ АБРАЗЫ ЦАРСКАЙ АСОБЫ – СВЕДЧАННЕ КРЫЗІСУ АСНОЎ ТРАДЫЦЫЙНАГА ГРАМАДСТВА Ў КАНЦЫ XIX – ПАЧАТКУ XX ст. (на матэрыялах спраў Віцебскага губернскага жандарскага ўпраўлення і сакрэтнага стала канцылярыі віцебскага цывільнага губернатара)	65
С.М. Восович (Брест) ОРГАНИЗАЦИЯ ВИТЕБСКИМ СВЯТО-ВЛАДИМИРСКИМ ЕПАРХИАЛЬНЫМ БРАТСТВОМ ВНЕБОГОСЛУЖЕБНЫХ ЧТЕНИЙ И БЕСЕД В КОНЦЕ XIX в.	67
В.В. Рогач (Витебск) ВИТЕБСКИЕ НОТАРИУСЫ КОНЦА XIX – НАЧАЛА XX в.	69
Н.Ю. Шарковская (Витебск) «СФЕРОКОНУСЫ» И НОВОЕ ВЫЯВЛЕНИЕ В СОБРАНИИ ВОКМ АНТИЧНЫХ НАХОДОК ИЗ СОБРАНИЯ Е.П. ТЫШКЕВИЧА	73
С.В. Соловьева (Витебск) «ДАМСКОЕ РУКОДЕЛИЕ»: ВЫШИВКА, ВЯЗАНИЕ, ПЛЕТЕНИЕ. ПРЕДМЕТЫ КОНЦА XVIII – XIX вв. ИЗ ФОНДОВ ВОКМ.	77
О.В. Ануфриева (Витебск) МЕДНЫЕ ТАБАКЕРКИ ВОЕННОЙ ТЕМАТИКИ И ТАБАКЕРКА-КАЛЕНДАРЬ ИЗ СОБРАНИЯ ВОКМ.	81
В.Ф. Калясінскі (Мінск) МАНЕТЫ ВАЕННАГА ЗБОРУ 27-га ПЯХОТНАГА ВІЦЕБСКАГА ПАЛКА	85
Ю.А. Кегелев (Витебск) ОСНОВНЫЕ КРИТЕРИИ НАУЧНОЙ РЕСТАВРАЦИИ ЖИВОПИСНЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ Ю.М. ПЭНА	87
А.М. Нароўская (Мінск) РАДЗІННАЯ АБРАДНАСЦЬ БЕЛАРУСАЎ ВІЦЕБСКАЙ ГУБЕРНІ (КАНЕЦ XIX – ПАЧАТАК XX ст.)	89
А.В. Костюкевич (Витебск) ЗАГОВОРЫ КАК ГИПНОТИЧЕСКОЕ ВОЗДЕЙСТВИЕ	91
В.А. Иванов (Витебск) ВАЛУНЫ И КРЕСТЫ ВОСТОЧНОЙ ВИТЕБЩИНЫ	94
С.Ф. Жижиян (Быхов) «БЫХОВСКИЕ СИДЕЛЬЦЫ». ИСТОРИЯ ОДНОЙ ФОТОГРАФИИ.	100
М.В. Буле (Лудза) ЛУДЗЕНСКИЙ КРАЕВЕДЧЕСКИЙ МУЗЕЙ: ИСТОРИЯ, РАЗВИТИЕ, ПЕРСПЕКТИВЫ	103
І.І. Бамбешка (Мінск) ФАРМИРАВАННЕ ПРЫВАТНЫХ КАЛЕКЦЫЙ НА ВІЦЕБШЧЫНЕ Ў КАНЦЫ XVIII – ПАЧАТКУ XX ст.	106
Е.Л. Краснова (Витебск) ВОСПРИЯТИЕ ЭКСПОЗИЦИИ МУЗЕЯ ПОСЕТИТЕЛЯМИ (анализ «Книги отзывов, жалоб и предложений по Витебскому историческому музею за 1934–1935 гг.»)	111
М.В. Півавар (Віцебск) ВЕДАМАСНЫЯ МУЗЕІ (МУЗЕІ ПРАДПРЫЕМСТВАЎ І ЎСТАНОЎ) У ДРУГОЙ ПАЛОВЕ XX – ПАЧАТКУ XXI ст.	112
ВІЦЕБСКІЯ СТАРАЖЫТНАСЦІ-2012	
О.Н. Левко (г. Минск) РАННИЙ ЭТАП ФОРМИРОВАНИЯ ПОЛОЦКОЙ ЗЕМЛИ: ИТОГИ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ	116
П.М. Кенько (Минск) НАБОРНЫЙ ПОЯС ИЗ КУРГАННОГО МОГИЛЬНИКА НЕБЫШИНА	119

М.В. Клімаў (Мінск) ЛУЧАНСКИ ГРУНТОВЫ МОГІЛЬНИК II: ПЫТАННІ АРХЕАЛАГІЧНАЙ ІНТЭРПРЭТАЦЫІ	121
А.Л. Коц (Полацк) АРХЕАЛАГІЧНЫЯ ЗНАХОДКІ З РАСКОПАК НА ВОСТРАВЕ СТАРАЖЫТНАГА ПОЛАЦКА ў 2012 г.	125
В.А. Кобринец (Пінск) КЛАД С РУССКИМИ «ПРОВОЛОЧНЫМИ» КОПЕЙКАМИ ИЗ ВИТЕБСКА (НАХОДКА 1971 г.)	130
Д.В. Скварчэўскі (Мінск) ТРАДЫЦЫЙНЫЯ АСТРОНЫМЫ ЯК КРЫНІЦА ПА МІФАЛОГІІ НАСЕЛЬНІЦТВА ВІЦЕБШЧЫНЫ	133
Ю.Н. Кишик (Минск) ВОССОЗДАНИЕ ПЛАНИРОВОЧНОЙ СТРУКТУРЫ ЗАДВИНЬЯ В СРЕДНЕВЕКОВОМ ВИТЕБСКЕ	136
А. Каладжинскайце (Вильнюс) ВИТЕБСКИЙ КОСТЕЛ СВЯТОГО АНТОНИЯ: ИСТОРИЯ И АРХИТЕКТУРА (НОВЫЕ ОТКРЫТИЯ)	139
А.В. Волкова (Витебск) «ВОИНА 1812 года. СВИДЕТЕЛЬСТВУЮТ ДОКУМЕНТЫ»: ОБЗОР ДОКУМЕНТОВ, СВЯЗАННЫХ С ВОЙНОЙ 1812 года НА ВИТЕБЩИНЕ.....	148
М.В. Буле (Лудза) «ГЕРОЙ, СЛУЖАЩИЙ ОТЕЧЕСТВУ, НИКОГДА НЕ УМИРАЕТ И В ПОТОМСТВЕ ВОСКРЕСАЕТ».....	150
А.М. Подлипский (Витебск) СМЕРТЬ ГЕНЕРАЛА КУЛЬНЕВА: ЛЕГЕНДА, КОТОРАЯ ЛЕГКО ОПРОВЕРГАЕТСЯ	155
Н.Г. Жиркевич-Подлесских (Фрязино) СЛУЖЕНИЕ ОТЕЧЕСТВУ ИЗ ВЕКА В ВЕК.....	157
Т.П. Иванова (Витебск) ЖИТЕЛИ ВИТЕБСКОЙ ГУБЕРНИИ В СОСТАВЕ ТВЕРСКОГО ОПОЛЧЕНИЯ В ВОЙНЕ 1812 года.....	163
Г.Д. Жаўняровіч (Нясвіж) ЛЕС НЯСВІЖСКАЙ МАНЕТНА-МЕДАЛЬНАЙ КАЛЕКЦЫІ ПАСЛЯ РАЗРАБАВАННЯ ПАЛАЦА РАДЗІВІЛАЎ ПАДЧАС ВАЙНЫ 1812 г.	166
О.Н. Давидовская (Витебск) НАГРАДНЫЕ МЕДАЛИ ЗА ВОЙНУ 1812 г. И ЗАГРАНИЧНЫЙ ПОХОД РУССКОЙ АРМИИ 1813 – 1814 гг. В СОБРАНИИ ВОКМ.....	168
С.В. Соловьева (Витебск) ПРЕДМЕТЫ ВОЕННОГО КОСТЮМА КОНЦА XVIII – НАЧАЛА XIX в. В ФОНДАХ ВОКМ.....	173
И.П. Воднева (Полоцк) МУЗЕЙНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК ОДНО ИЗ НАПРАВЛЕНИЙ РАБОТЫ КРАЕВЕДЧЕСКОГО МУЗЕЯ г. ПОЛОЦКА (на примере темы «Полоцк в Отечественной войне 1812 года»).....	176
Ю.Н. Снапковский (Минск) ПОЛИЦМЕЙСТЕРЫ И ГОРОДНИЧИЕ ВИТЕБСКОЙ ГУБЕРНИИ – ВETERАНЫ АНТИНАПОЛЕОНОВСКИХ ВОЙН НАЧАЛА XIX века.....	179
І.Н. Колабава (Мінск) ДА ПЫТАННЯ ФАЛЬШЭРСТВА ГРОШАЙ НА ТЭРЫТОРЫІ ВІЦЕБСКАЙ ГУБЕРНІ XIX ст.	184
А.А. Лашкевіч (Мінск) ГРАФЫ ПЛЯТАРЫ (ПЛЯТАР-ЗІБЕРГІ) І МЯСЦОВАЯ РАСІЙСКАЯ ўЛАДА (па матэрыялах спраў канцэлярыі віцебскага цывільнага губернатара)	187
А.М. Нароўская (Мінск) ВЯСЕЛЬНЫ РЫТУАЛ У ТРАДЫЦЫЙНАЙ КУЛЬТУРЫ БЕЛАРУСАў ВІЦЕБСКАЙ ГУБЕРНІ КАНЦА XIX – ПАЧАТКУ XX ст.....	190
К. С. Церашкова (Мінск) МЯШЧАНЕ ў СТРУКТУРЫ НАСЕЛЬНІЦТВА ВІЦЕБСКАЙ ГУБЕРНІ (60-я гг. XIX – ПАЧАТАК XX ст.)	192
Г.М. Лабоха (Мінск) АНСАМБЛЬ ПОЛАЦКАГА СПАСА-ЕўФРАСІННЕўСКАГА МАНАСТЫРА ў ДРУГОЙ ПАЛОВЕ XIX ст.: ГІСТОРЫЯ, АРХІТЭКТУРА І АФАРМЛЕННЕ ХРАМАВЫХ ІНТЭР'ЕРАў	195

С.Н. Мясоедова (Витебск) «ИНТИМНЫЙ» ТЕАТР ДАВИДА ТИХАНТОВСКОГО	197
М.В. Півавар (Віцебск) НЕВЯДОМЫ ВІЦЕБСКІ КРАЗНАВЕЦ В.К. ЗЛАТКОЎСКІ.....	199
Н.Ю. Шарковская (Витебск) ВОЗВРАЩЕННЫЕ ВИТЬБОЙ	201
В.Ф. Колесинский (Минск) РУБЛЬ ИОАННА АНТОНОВИЧА ИЗ КОЛЛЕКЦИИ А.Р. БРОДОВСКОГО	214
С.Ф. Жижиян (Быхов) ФАЛЕРИСТИКА ВИТЕБСКОГО 27-го ПЕХОТНОГО ПОЛКА.....	215
А.В. Костиюкевич (Витебск) СУДЬБА ДВУХ РЕЛИКВИЙ: КРЕСТ ЕВФРОСИНИ ПОЛОЦКОЙ И КРЕСТ ИЗ КОНГА (ИРЛАНДИЯ)	217
В.В. Бараненка (Полацк) УТВАРЭННЕ І АРГАНІЗАЦЫЯ ДЗЕЙНАСЦІ ПОЛАЦКАЙ АБНАўЛЕНЧАЙ ЕПАРХІІ НАПРЫКАНЦЫ СНЕЖНЯ 1926 – СТУДЗЕНІ 1927 гг.	219
Г.А. ШАРОХ (Полацк) ПАЛІТЫКА ўРАДА І РЭЧЫ ПАСПАЛІТАЙ У АДНОСІНАХ ДА ХРЫСЦІЯНСКІХ КАНФЕСІЙ НА ЗАХОДНЯЙ ДОКШЫЧЫНЕ ў 1920-я гг.	221
І.І. Бамбешка (Мінск) АКТУАЛІЗАЦЫЯ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНАЙ СПАДЧЫНЫ ВІЦЕБШЧЫНЫ СРОДКАМІ КРАЗНАўЧЫХ МУЗЕЯў ў 1920 – 1930-х гг.	224
Н.А. Пачобут, М.К. Сяліцкая (Гродна) ІВАН ІГНАТАВІЧ ВАСІЛЕВІЧ (СТАРОНКІ АРХІВА).....	228
Д.В. Юрчак, Ю.В. Юрчак (Витебск) УСАДЬБА И. МАНЬКОВСКОГО «МИЛОЕ»: ИСТОРИЯ СОЗДАНИЯ, АРХИТЕКТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЗДАНИЯ	233
ВАЦЛАВ ФЕДОРОВИЧ И ЕГО КОЛЛЕКЦИЯ	
Н.П. Варламова, В.А. Шишанов (Витебск) МАСОНСКАЯ КОЛЛЕКЦИЯ В.П. ФЕДОРОВИЧА.....	238
А.А. Богданов (Санкт-Петербург) ПИСЬМА В.П. ФЕДОРОВИЧА К А.Н. ПЫПИНУ	247
В.П. Мякишев (Краков) КРАКОВСКИЕ СВИДЕТЕЛЬСТВА КОЛЛЕКЦИОНЕРСКО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ВАЦЛАВА ФЕДОРОВИЧА	250
Н.Ю. Шарковская (Витебск) КОЛЛЕКЦИЯ «KAFLY» СОБРАНИЯ ВАЦЛАВА ФЕДОРОВИЧА	263
ЗВЕСТКІ ПРА АўТАРАў	277

Навуковае выданне

ВІЦЕБСКІЯ СТАРАЖЫТНАСЦІ

Матэрыялы навуковай канферэнцыі

На беларускай, рускай мовах

Карэктар *А.Л. Грынь*

Распрацоўка арыгінал-макета ТДА «*Віцебскі бізнес-цэнтр*»

Камп'ютарная вёрстка *А.Л. Шульмана*

Падпісана ў друк 10.10.2013. Фармат 80x64 1/8. Гарнітура Baltica/
Лічбавы друк. Умоўн. арк. 33,01. Улік. выд. арк. 31,17.
Тыраж 150. Заказ 442.

Паліграфічнае выкананне:
Дзяржаўная ўстанова «Нацыянальная бібліятэка Беларусі»

ЛИ № 02330/0552578 ад 01.10.2009.
ЛП № 02330/0552703 ад 30.07.2009.

ПР. Незалежнасці, 116, 220114, Мінск.
Тэл. (+ 375 17) 293 27 68. Факс (+ 375 17) 266 37 23.
E-mail: edit@nlb.by